

The Role of Online News Media and Social Media in COVID-19 Pandemic Prevention from the Perspective of Social Capital: A Study in Khuzestan Province

Bahram Nikbakhsh

Assistant Professor, Department of Sociology,
Payam Noor University, Tehran, Iran.

Abstract

The current research scrutinizes citizens' perception of the utility of "online news media" and "social media" in preventing the spread of the Covid-19 epidemic among individuals in Khuzestan province. Notably, the dissemination of false information serves as a significant societal concern during the Covid-19 pandemic, and the absence of accurate information dissemination exacerbates the confusion within society. Given the gravity of the matter, it is crucial to grasp the perceived utility of mass media in disseminating reliable information, thereby fostering increased participation among people in adhering to preventive measures implemented by the government. Drawing attention to the role of trust in citizens toward the government, these aspects will be examined from the perspective of social capital. For the experimental study, the survey method coupled with structural equation modeling was utilized. Information gathered from citizens of Khuzestan province (totaling 384 individuals) during the Covid-19 outbreak was meticulously selected as a means of prevention. Employing the clustering method, which groups data based on volume, was used for the research. The significance of the research findings extends beyond the realm of medicine, as they also play a pivotal role in bolstering social trust via enhanced interaction between people and the government. The results of the research demonstrated that "online news media" plays a positive role in enhancing trust in the

* Corresponding Author: nikbakhsh@pnu.ac.ir

How to Cite: Nikbakhsh, B. (2023). The Role of Online News Media and Social Media in COVID-19 Prevention from the Perspective of Social Capital: A Study in Khuzestan Province, *Journal of New Media Studies*, 9(36), 107-140. DOI: 10.22054/nms.2023.69277.1435

government's preventive measures, thereby fostering collaboration and compliance among citizens. On the other hand, while "online news media" bolsters trust among citizens and the government, "social media" does not appear to have a significant impact on either parameter.

Introduction

The emergence of the Covid-19 disease has had a considerable impact on the physical and mental health of individuals worldwide. Notably, no existing global systems were initially equipped to manage the disease. While the spread of infectious diseases is not a novel phenomenon in human history, the noteworthy aspect today is that, in the current interconnected world, the impact of diseases such as the corona virus extends beyond mortality and illness, affecting various dimensions of society. "Infodemic" refers to the widespread dissemination of erroneous information during a pandemic, which can lead to confusion in obtaining accurate information within society. Within the domain of new media, particularly digital media based on information and communication technology, both genuine news and misleading information can be indiscriminately published. The ability to discern and filter such information depends on the extent of social capital available, with the "trust factor" being a significant determinant.

Building upon this premise, the current research aimed to investigate the perceived desirability of "online news media" and "social media" among citizens during the Covid-19 pandemic by addressing the following research questions:

1. Does the perceived usefulness of media contribute to an enhancement in trust between citizens and the government?
2. Does trust between citizens and the government hold a causal effect on the implementation of preventive measures against the Covid-19 disease?
3. Is the perceived utility of "online news media" and "social media" perceived differently among citizens?

Methodology

The data utilized for this research was collected via a survey from the citizens of Khuzestan province in 1401. Consequently, the sampling process for the study was conducted by considering the statistical data

related to individuals aged 20 years and above residing in Khuzestan province, thus elucidating their perceived desirability of "online news media" and "social media" in light of the lens of social capital. In this research, the analysis was conducted in a comparative manner at the individual level among 20 years and older citizens. The necessary information was gathered accordingly. The research involved a total of 384 individuals residing in 6 cities with a population exceeding 100,000 people in Khuzestan province (Ahvaz, Abadan, Dezful, Mahshahr, Dasht Azadegan, and Andimshek). Pure observations were obtained and utilized to measure the variables, employing the Georgian and Morgan sampling method. Finally, data related to these variables were analyzed. The multi-stage stratified sampling method was implemented to determine the sample units, after ascertaining the size of the statistical sample. Initially, a categorization of the 30 cities of Khuzestan province was conducted based on the population, drawing from the census data of 2015. Subsequently, 6 cities with a population exceeding 100,000 were specifically selected. In light of this classification, 384 individuals aged 20 years and above were chosen from the aforementioned cities based on the rationale that they possess greater experience and understanding of the situation concerning online and offline media.

Result

Path analysis, implemented through the SPSS-PLS SMART3 software, was employed to analyze research assumptions in the form of structural equations. Notably, the study revealed that the indirect effects of the online news network on preventive measures equaled -438.49. It is important to highlight that this indirect relationship was influenced by the variables of trust in citizens (2.907) and trust in the government (26.582), both of which demonstrated a direct positive effect on preventive measures. Moreover, the indirect effect of social media on preventive action amounted to 45.27, and this indirect relationship was attributed to the influence of the variables trust in citizens (-1.842) and trust in the government (-30.835). In the subsequent step, both of these variables had a direct impact on preventive measures, with values of 3.657 and 26.582, respectively. As a result, it can be affirmed that the concept of social capital played a pivotal role in cultivating trust between citizens and government officials concerning the utility of

Conclusion

Firstly, in the realm of new media, such as digital media, both authentic and false news can be effortlessly disseminated. The capacity to accept and internalize this information hinges on the availability of social capital (particularly the trust factor) within the society. Consequently, the findings of this research could prove valuable in guiding collective actions among media managers, thereby fostering an improvement in social capital and cultivating greater trust, especially during natural and artificial calamities.

Secondly, robust social capital within a society can engender a positive understanding of the media by citizens, as this research has established a link between the degree of social media desirability and parameters such as structural trust, which is closely related to the main operators of these media outlets. In light of the research results, they serve as valuable insights for government officials and health professionals, as the prior perceptions held by citizens of a society rely heavily on the fairness and transparency of information disseminated by the media, particularly during times of crisis such as the Covid-19 pandemic. While persuasion can play a role, collective collaboration is ultimately more effective.

Thirdly, the findings of the research revealed that the concept of social capital materializes through connections with others and enhances cohesivity and harmony within a society, particularly during challenging times. The results of this segment hold significance for policymakers in the realms of society and health, as they shed light on the importance of strengthening trust to optimally harness collective action during "collective disasters," such as the Corona virus outbreak. Historically, when an epidemic impacts an entire community, increased social bonding and trust become evident, and efforts to overcome this crisis deserve to be effectively amplified through public awareness and collaboration.

Keywords: Covid-19; Infodemic; Online News Media; Social Media and Social Trust.

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی در اقدامات پیشگیرانه از بیماری پاندمیک کووید-۱۹؛ از منظر سرمایه اجتماعی (مورد مطالعه استان خوزستان)

بهرام نیک‌بخش * | استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

در پژوهش حاضر درک مطلوبیت شهروندان از «رسانه‌های خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» بر اقدامات پیشگیرانه از سوی شهروندان استان خوزستان بررسی شده است. چراکه انتشار اطلاعات نادرست در طول همه‌گیری بیماری کووید-۱۹، به‌عنوان یک دغدغه اجتماعی مطرح و عدم انتشار مطالب درست، یکی از نگرانی‌های اصلی و تشدیدکننده سردرگمی در جامعه است. در این راستا، درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌های جمعی در ارائه اطلاعات موثق و ایجاد انگیزه برای مشارکت بیشتر مردم در رعایت اقدامات پیشگیرانه اعلامی از سوی دولت اهمیت بسیاری دارد. در این زمینه نقش اعتماد بین شهروندان و دولت از منظر سرمایه اجتماعی مورد بررسی و توجه قرار گرفت. همچنین، برای مطالعه تجربی پژوهش حاضر، از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از روش پیمایش استفاده شده است. اطلاعات جمع‌آوری شده از شهروندان استان خوزستان (۳۸۴ نفر) در ایام شیوع بیماری کووید-۱۹، به‌عنوان استراتژی پیشگیری و با روش خوشه‌بندی متناسب با حجم انتخاب شده است. نتایج پژوهش نه تنها در حوزه پزشکی، بلکه بر افزایش اعتماد اجتماعی از طریق تعامل فعال مردم با دولت دارای اهمیت است. نتایج پژوهش نشان داد که «رسانه‌های خبری آنلاین» از طریق اعتماد شهروندان به دولت بر اقدامات پیشگیرانه از نقش مطلوبی برخوردار است. علاوه بر این، درحالی که «رسانه‌های خبری آنلاین» اعتماد را به شهروندان و دولت افزایش می‌دهند، ولی «رسانه‌های اجتماعی» بر اعتماد شهروندان و اعتماد به دولت تأثیر نمی‌گذارد.

کلیدواژه‌ها: کووید-۱۹، اینفودمیک، رسانه خبری آنلاین، رسانه‌های اجتماعی و اعتماد اجتماعی.

* نویسنده مسئول: nikbakhsh@pnu.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

ظهور بیماری کووید-۱۹ تأثیر زیادی بر سلامت جسمانی و روانی افراد در کل دنیا داشت، زیرا هیچ‌یک از سیستم‌های موجود جهانی در ابتدا برای کنترل این بیماری آماده نبودند. هرچند که شیوع بیماری‌های همه‌گیری نظیر ویروس کرونا چیز جدیدی نبوده و در مراحل مختلف تاریخ بشر رخ داده‌اند، اما مسئله قابل توجه این است که در دنیای یکپارچه امروزی، تأثیر بیماری‌هایی همچون ویروس کرونا فراتر از مرگ‌ومیر و بیماری است و آثار روحی و روانی زیادی را در عصر فرارسانه‌ای به همراه داشته است. تأثیرات این بیماری با نقش سرمایه اجتماعی و درک مخاطبین از قدرت رسانه‌های جمعی، از شدت و ضعف برخوردار است، چراکه از زمان اعلام همه‌گیری این بیماری توسط سازمان بهداشت جهانی، تغییرات مختلفی در پروتکل‌های بهداشتی شکل گرفت که سبک زندگی، تعاملات اجتماعی و مشارکت اجتماعی شهروندان را متأثر ساخت. در این راستا می‌توان گفت که از بین رفتن مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی را نیز تحت‌الشعاع خود قرار داده است (رحیمی و میری، ۱۳۹۹، ص ۲).

«اینفودمیک»^۱ یک کلمه ترکیبی است و به معنای انتشار اطلاعات اشتباه در دوران «پاندمیک»^۲ مثل همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ است که می‌تواند باعث سردرگمی در کسب اطلاعات صحیح در جامعه شود. در فضای رسانه‌های جدید، مثل «رسانه‌های دیجیتال مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات» اخبار واقعی و اخبار جعلی به راحتی منتشر می‌شود و قدرت پذیرش و تمیز این اطلاعات به میزان سرمایه اجتماعی موجود (به‌خصوص عامل اعتماد) وابسته است؛ بنابراین شناخت درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌های جمعی در ارائه اطلاعات دقیق و فوری به مردم از اهمیت و ضرورت برخوردار است.

در این زمینه می‌توان گفت که تقویت سرمایه اجتماعی با اعتماد رسانه‌ای در ارتباط است و اصولاً در کشورهایی که رسانه‌های جمعی در آن، آزاد و شفاف نیستند، تضعیف سرمایه اجتماعی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود، به‌خصوص در مواقع حساسی نظیر شیوع

^۱ WHO

^۲ Infodemic

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۱۳

ویروس کووید-۱۹ که مردم نیاز به دریافت اطلاعات شفاف، دقیق و بهنگام دارند. در بین همه کانال‌هایی که بیشترین استفاده را در فضای رسانه‌ای جدید دارند، «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» دو رسانه قوی و مورد توجه پژوهش حاضر هستند که فضای اجتماعی را در هنگامه یک بلیه جمعی، نظیر بیماری ویروس کووید-۱۹ جهت می‌بخشد.

در این راستا، «رسانه خبری آنلاین»، به مجموعه‌ای از صفحات وب در اینترنت یا تلفن همراه، بر بستر اپلیکیشن‌ها و مرورگرهای رایج، اشاره می‌نماید. این رسانه‌های خبری رسانه‌های قدیمی‌تر را مانند؛ اخبار تلویزیون، روزنامه و غیره تحت‌الشعاع خود قرار داده است. همچنین، «رسانه‌های اجتماعی» مجموعه‌ای از صفحات وب یا برنامه‌های کاربردی مبتنی بر اینترنت یا تلفن همراه را نشان می‌دهد (مانند مطالب فیس‌بوک، اینستاگرام، توییتر و غیره) که امکان ایجاد و تبادل اطلاعات تولیدشده توسط کاربر را به راحتی فراهم می‌نماید (Lee et al, 2021). در این خصوص، محتوی اخبار از دیدگاه تولیدکننده، با تمرکز بر ویژگی‌های ساختاری آن انجام می‌شود. چراکه اینترنت رسانه‌های موجود را به‌عنوان کانالی در نظر می‌گیرد که باید اطلاعات را به مخاطبان خود ارائه دهد و همچنین ابزارهای تولید محتوا را متحول سازد، هدفی که امکان ارتباط متقابل بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان یک محتوای خبری را فراهم می‌سازد. چراکه از نظر لی و همکاران (۲۰۲۱)، «رسانه خبری آنلاین»، سرعت انتشار اطلاعات را با کمک محتوای رسانه‌های قدیمی سرعت می‌بخشد و ساختار این رسانه بدین شکل گسترش می‌یابد.

در همین حال، «رسانه‌های اجتماعی»، محتوای جمع‌آوری شده توسط «رسانه خبری آنلاین» را بازتولید یا محتوای جدید را مستقیماً از طریق اقدامات کاربران خود تولید می‌کنند که می‌توان گفت نرخ تولید و انتشار محتوا را به‌صورت تصاعدی افزایش می‌دهند. از آنجایی که شهروندان غالباً از چنین پلتفرم‌هایی برای کسب اطلاعات خود استفاده می‌کنند، به همین خاطر شناخت و درک مطلوبیت آنان از «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» دارای اهمیت و ضرورت است. در این خصوص سرمایه اجتماعی

قوی در یک جامعه می‌تواند این درک رسانه‌ای را تحت تأثیر خود قرار دهد، چراکه در جوامع توسعه یافته، میزان مطلوبیت رسانه‌ای اجتماعی با مقولاتی نظیر؛ اعتماد ساختاری به گردانندگان اصلی این رسانه‌ها در ارتباط است، به خصوص اینکه اگر متولی مستقیم این رسانه‌ها، مجموعه دولت و یا قدرت حاکم باشد.

در این خصوص، زمینه و ذهنیات قبلی شهروندان یک جامعه بر پایه درست نمایی و شفافیت ارائه اطلاعات رسانه‌ای، در مواقع حساسی نظیر بیماری کووید-۱۹ می‌تواند در اقناع جمعی آنان مؤثر باشد. چراکه اقناع رسانه‌ای با این ذهنیات مثبت و اطلاعات صادقانه بهتر و سریع‌تر شکل می‌گیرد؛ بنابراین در جامعه ایران که رسانه‌های جمعی بیشتر دولتی یا وابسته به دولت است، زیست تجربی و مطالعاتی شهروندان بر چگونگی تعیین مطلوبیت یا غیر مطلوب بودن محتویات مطالب، احتمالاً بیشتر متکی بر ذهنیات قبلی و اعتماد به این رسانه‌های دولتی باشد. در این راستا می‌توان گفت که یک‌سویه و جهت‌دار بودن مطالب بر حسب مقتضیات جامعه در شناخت جایگاه سرمایه اجتماعی آن کشور، از معلومیت و معلولیت آشکاری برخوردار است؛ بنابراین، در طول یک بیماری «اینفودمیک»، درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها، برای ارائه اطلاعات دقیق و به‌موقع (جهت مشارکت در اقدامات پیشگیرانه) از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است.

مطابق نظریات سرمایه اجتماعی، رسانه‌ها می‌توانند باعث افزایش یا کاهش اعتماد اجتماعی در جامعه و یا ترس ناشی از «اینفودمیک»، باشند. از نظر پوتنام (۱۹۹۲)، اعتماد اجتماعی به تمایل افراد جامعه به‌منظور ایجاد تعاملات کارآمد اجتماعی و همکاری‌های سازنده کمک می‌کند، چراکه رسانه‌های دولتی نقش مهمی در روند بحران دارند، آن‌ها به زاویه دید و افکار افراد برای مواجهه با بحران شکل می‌دهند و این ظرفیت را دارند تا با تشویق مشارکت عمومی به مدیریت بحران توسط دولت‌ها کمک کنند (حق گو و سلیمانی، ۱۴۰۰، ص ۷۷).

در مراحل اولیه شیوع بیماری کووید-۱۹، مطالب خبری زیادی با استفاده از «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» منتشر و مورد استفاده قرار گرفت. اگرچه این دو

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۱۵

رسانه، شباهت‌های زیادی به عنوان پلتفرم‌های خبری دارند، ولی چند تفاوت در این زمینه بین آن‌ها وجود دارد؛ اول، «رسانه خبری آنلاین» فقط به محتوای خبری ارائه‌شده و تأییدشده توسط رسانه‌های قدیمی‌تر اجازه پخش می‌دهد، درحالی‌که «رسانه‌های اجتماعی» محتوای گسترده‌تر و طیف وسیعی از منابعی که به‌طور رسمی تأیید نشده‌اند، ارائه می‌دهد. دوم، «رسانه‌های اجتماعی» سرویس‌های شخصی را ارائه می‌دهند، به‌طوری‌که کاربران می‌توانند محتویات اخبار را از منبعی که آن‌ها ترجیح می‌دهند، دریافت کنند. درحالی‌که «رسانه خبری آنلاین»، لیست کامل محتوای اخبار موجود را ارائه می‌دهد. با این تفاوت‌ها، نحوه استفاده کاربران از «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» می‌تواند رفتار متفاوت آنان را در طول بیماری همه‌گیر کووید-۱۹، تحت تأثیر قرار دهد.

از نظر چو^۱ و همکاران (۲۰۱۳)، رسانه‌ها می‌توانند سرمایه اجتماعی را به‌عنوان ابزاری مؤثر برای ارائه اطلاعات و تقویت روابط اجتماعی بین شهروندان به کار گیرند. مفهوم سرمایه اجتماعی، در ارتباط با دیگران بروز می‌یابد و انسجام و هماهنگی درون یک جامعه را، به‌خصوص در دوره‌های حساس افزایش می‌دهد، یکی از این دوران حساس، دوره شیوع بیماری کرونا است (نیک‌بخش، ۱۴۰۰، ص ۴۷۸). همچنین، در فضای جدید رسانه‌ای، شهروندان به‌راحتی می‌توانند با یکدیگر تعامل داشته باشند. در این راستا، «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» می‌توانند شهروندان را برای مشارکت فعال در اقدامات پیشگیرانه (که تحت عنوان پروتکل‌های بهداشتی ستاد ملی کرونا) ارائه شده است، ترغیب نمایند.

بنابراین، درک مطلوبیت شهروندان از دو کانال رسانه‌ای؛ «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» و استراتژی آن‌ها در زمان‌های «اینفودمیک»، در زمینه پیشگیری از بیماری کووید-۱۹ مورد توجه پژوهش حاضر است. در این خصوص چندین مطالعه پژوهش در ارتباط با درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها در طول همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار گرفت ولی تاکنون تأثیر رسانه‌های جدید بر رفتار پیشگیرانه از منظر سرمایه اجتماعی مورد بحث قرار نگرفت.

^۱Cho

بر این اساس، پژوهش حاضر، مطلوبیت درک‌شده شهروندان را از «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» در طول همه‌گیری کووید-۱۹ بررسی و به سؤالات تحقیق ذیل پاسخ داد؛

۱) آیا مطلوبیت درک‌شده از رسانه‌ها، به افزایش اعتماد بین شهروندان و دولت کمک می‌کند؟

۲) آیا اعتماد به شهروندان و دولت به اقدامات پیشگیرانه از بیماری کووید-۱۹ کمک می‌کند؟

۳) آیا مطلوبیت درک‌شده مربوط به «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» در میان شهروندان متفاوت است؟

ادبیات و پیشینه تحقیق

در زمینه تأثیر رسانه‌ها بر اقدام پیشگیرانه (در مقولات اینفودمیک)، تحقیقات گسترده‌ای برای بررسی تأثیر استفاده از رسانه‌ها بر؛ هویت اجتماعی و سلامت عمومی انجام شد. علاوه بر این، درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها به‌عنوان یک کانال اطلاعاتی مهم در طول همه‌گیری کووید-۱۹ مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به رابطه مستقیم بین استفاده از رسانه و اقدامات پیشگیرانه، تئوری سلامت اجتماعی توضیح می‌دهد که کسب اطلاعات از برخی رسانه‌ها در مورد بیماری‌ها، نگرانی‌ها را در مورد سلامت افراد افزایش می‌دهد که در نهایت منجر به اقدامات پیشگیرانه بیشتری برای کاهش خطر بیماری می‌شود (Hadjistavropoulos et al., 1998). همچنین از نظر لی و همکاران (۲۰۲۱)، «رسانه خبری آنلاین» در مواقع اینفودمیک منجر به اقدامات پیشگیرانه می‌شود. حق گو و سلیمانی (۱۴۰۰)، دو موضوع مشارکت عمومی و اعتماد به عملکرد دولت را مورد بررسی قرار دادند که در آن نقش مداخله‌کننده بر عملکرد رسانه‌ها تأثیر دارند. همچنین، از نظر دامغانیان و کشاورز (۱۳۹۹)، بیماری کرونا بر اعتماد و سرمایه اجتماعی جامعه تأثیر معناداری است؛ بنابراین، «رسانه خبری آنلاین» (به‌خاطر در دسترس بودن تلفن‌های هوشمند

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۱۷

برای شهروندان) در ارائه محتوای خبری با حجم و تنوع بالا نسبت به سایر کانال‌های رسانه‌ای برتری دارد، چراکه اطلاعات مربوط به «رسانه خبری آنلاین» در مورد کووید-۱۹ می‌تواند اقدامات پیشگیرانه را افزایش می‌دهد. در این راستا، فرضیه اول ارائه می‌شود؛ (۱) هرچقدر کاربر «رسانه خبری آنلاین» را مطلوب‌تر تلقی نماید، احتمال بیشتری وجود دارد که وی اقدام پیشگیرانه را در مواقع «اینفودمیک» انجام دهد.

در یک مفهوم مشابه، درک مطلوبیت «رسانه‌های اجتماعی» می‌تواند رفتار پیشگیرانه را افزایش دهد. در طول همه‌گیری کووید-۱۹، استفاده بیشتر از «رسانه‌های اجتماعی»، باعث ایجاد نگرانی بیش از حد در مورد وضعیت این بیماری می‌شود و فضای جدیدی را برای تعامل عاطفی بین کاربران فراهم می‌کند. علاوه بر این، استفاده از «رسانه‌های اجتماعی»، رفتار پیشگیرانه را از طریق احساسات فردی (ترس و خشم) و پذیرش خطر عمومی افزایش می‌دهد (Oh, et al, 2021).

یو و همکاران (۲۰۱۶) بررسی کردند که انگیزه افراد برای کسب اطلاعات از طریق «رسانه‌های اجتماعی» در طول شیوع بیماری کووید-۱۹ افزایش یافته است که این انگیزه خود تأثیر مثبتی بر رفتارهای پیشگیرانه دارد. علاوه بر این، اقدامات پیشگیرانه نظیر: محافظت از خود و عادات بهداشت فردی مانند؛ شستن دست‌ها، استفاده از مواد ضدعفونی‌کننده، استفاده از ماسک صورت و عدم استفاده از حمل‌ونقل عمومی افزایش یافت که این موارد نشان می‌دهد؛ احساسات فردی کاربران «رسانه‌های اجتماعی»، متغیرهای مهمی هستند که می‌توانند مستقیم یا غیرمستقیم بر رفتار آنان در جهت کاهش خطر تأثیرگذار باشد. در این راستا، فرضیه دوم مطرح می‌شود؛

(۲) هرچقدر کاربر، «رسانه‌های اجتماعی» را مطلوب‌تر درک کند، احتمال بیشتری دارد که در مواقع «اینفودمیک» اقدامات پیشگیرانه انجام دهد.

تأثیر ویژگی‌های درک شده رسانه‌ها بر اعتماد اجتماعی: در یک وضعیت همه‌گیر، درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها در کاهش ریسک اجتماعی مؤثر است، چون

می‌تواند از بروز خیلی از فجایع اجتماعی جلوگیری کند. این درک مهم، به این دلیل است که افراد جهت شناخت بهتر وضعیت موجود، به اطلاعات منتشر شده توسط رسانه‌ها متکی هستند. چون این گونه اطلاعات باعث شکل‌گیری سرمایه اجتماعی و اعتماد می‌شود (Lee, et al, 2021) که این مسئله خود نقش مهمی در مدیریت بهتر وضعیت همه‌گیر بیماری کووید-۱۹ دارند. چراکه در زمان شیوع یک بیماری همه‌گیر، اعتماد اجتماعی از این جهت اهمیت پیدا می‌کند که شهروندان باید به‌طور فعال در رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی و استفاده از ماسک همکاری نمایند.

بسته به ویژگی رسانه‌ها در شرایط بیماری همه‌گیر، مکانیسم اعتماد اجتماعی و روش‌های ارائه اطلاعات به مردم متفاوت است. «رسانه خبری آنلاین» نه تنها با اخبار روزنامه، تلویزیون و رادیو، بلکه اخیراً در حال تبدیل شدن به منبع اطلاعات ضروری است. این رسانه، به خوانندگان اجازه می‌دهد تا در مورد اطلاعات منتشره بحث و اعمال نظر نمایند؛ بنابراین، از نظر فلاچر و پارک (۲۰۱۷)، «رسانه خبری آنلاین» نه تنها حقایق، بلکه نظرات و احساسات مرتبط را به شهروندان منتقل می‌کند. بر این اساس شهروندان اعتماد دارند که «رسانه خبری آنلاین» به گونه‌ای اخبار را منتشر می‌کند که به نفع آن‌ها است. با وجود تفاوت‌های فراوان با رسانه‌های قدیمی، منابع اطلاعاتی مرتبط با «رسانه خبری آنلاین»، مشابه رسانه‌های قدیمی هستند، چراکه «رسانه خبری آنلاین» در مواقع «اینفودمیک» باعث اعتماد به شهروندان می‌شود؛ بنابراین، شیوع ویروس کرونا و تأثیر آن بر ساختارهای مختلف جوامع اهمیت نقش سرمایه اجتماعی را در سطح کلان بیشتر نمایان می‌سازد. در این راستا فرضیات سوم مطرح می‌شود؛

۳-۱) هرچقدر کاربر «رسانه خبری آنلاین» را مطلوب‌تر درک کند، احتمال بیشتری دارد که در مواقع «اینفودمیک» به شهروندان اعتماد کند.

۳-۲) هرچقدر یک کاربر «رسانه خبری آنلاین» را مطلوب‌تر درک کند، احتمال اعتماد فرد به دولت در زمان‌های «اینفودمیک» بیشتر است.

پیشینه پژوهش، رابطه مثبت بین تصور از «رسانه‌های اجتماعی» و اعتماد را نشان

داده‌اند (Valenzuela et al., 2009). در یک بیماری همه‌گیر، «رسانه‌های اجتماعی»، نه تنها به عنوان رسانه آنلاین، بلکه به عنوان رسانه‌ای که باورهای متقابل را در رسانه‌های اجتماعی آنلاین شکل می‌دهد، نقش دارد. چو و همکاران (۲۰۱۳)، استفاده از توییتر را در طول زلزله سال ۲۰۱۱ در ژاپن، مورد بررسی قرار دادند؛ که طی آن توییت‌های عاطفی، باعث ایجاد و تقویت پیوندهای اجتماعی شد؛ بنابراین در یک موقعیت با پیچیدگی و عدم اطمینان زیاد مانند؛ یک بیماری همه‌گیر، ارتباط مستقیم و انتقال اطلاعات دقیق دولت به مردم، در افزایش اعتبار دولت نقش دارد. در این خصوص فرقانی و همکاران (۱۴۰۰)، نشان دادند که بین متغیر اعتماد اجتماعی با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی رابطه وجود دارد. در این راستا، فرضیه چهارم ارائه می‌شود؛

۴-۱) هرچقدر کاربر «رسانه‌های اجتماعی» را مطلوب‌تر درک کند، احتمال بیشتری دارد که در مواقع «اینفودمیک» به شهروندان اعتماد کند.

۴-۲) هرچقدر کاربر «رسانه‌های اجتماعی» را مطلوب‌تر درک کند، احتمال اعتماد او به دولت در زمان‌های «اینفودمیک» بیشتر است.

تأثیر اعتماد اجتماعی بر اقدام پیشگیرانه در زمان‌های «اینفودمیک»: در طول یک بیماری همه‌گیر، مهم است که تمام افراد جامعه، پروتکل‌های بهداشتی را رعایت کنند؛ زیرا یک فرد بی‌احتیاط می‌تواند وضعیت شیوع ویروس را در کل جامعه بدتر کند. چراکه مشارکت و همکاری فعال شهروندان در این زمینه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Baybay & Hindmarsh, 2019) و این پایبندی به پروتکل‌های بهداشتی را می‌توان از طریق تقویت اعتماد اجتماعی به دست آورد (Fukuyama, 1995). چراکه تقویت سرمایه اجتماعی، مشارکت فعال اعضای جامعه جهت رعایت پروتکل‌های بهداشتی و اقدامات پیشگیرانه را به همراه دارد. بخصوص اگر بین مردم و دولتمردان اعتماد متقابل وجود داشته باشد و مردم تصور نکنند، محتویات رسانه‌ای برحسب مقتضیاتی است که انتفاع دولتمردان در آن نهفته باشد. اعتماد به جامعه لزوماً نشان‌دهنده اعتماد به دولت نیست، بنابراین، در طول یک بیماری همه‌گیر، مردم اگر فکر کنند که دولت به درستی عمل نمی‌کند، ممکن

است از دستورات دولت پیروی نکنند، چراکه اعتماد اجتماعی در هنگام بروز یک «بله جمعی»، مثل یک بیماری همه‌گیر از حساسیت بالایی برخوردار است.

از نظر تاریخی، زمانی که یک آسیب متوجه کل جامعه می‌شود، پیوند اجتماعی و اعتماد اجتماعی قوی‌تر می‌شود و اقدامات جمعی برای غلبه بر این بیماری همه‌گیر نیز تبلیغ می‌شود (Fischhoff et al., 2018)، چون اعتماد به نهادهای اجتماعی ارتباط مثبتی با تمایل به رعایت رفتارهای پیشگیرانه در طول بیماری همه‌گیری کووید-۱۹ دارد. در این خصوص تقویت انسجام اجتماعی بر درک خطر و اقدامات مداخله‌ای توسط خانواده‌ها تأثیر دارد. از نظر لی و همکاران (۲۰۲۱)، در حالی که «رسانه‌های خبری آنلاین» اعتماد را به شهروندان و دولت افزایش می‌دهند، «رسانه‌های اجتماعی» تنها بر اعتماد شهروندان تأثیر می‌گذارد، چراکه شفافیت عامل کیفی در بهبود انسجام اجتماعی و سرمایه اجتماعی معرفی است. در این راستا، فرضیه پنجم ارائه می‌شود:

۵) هرچقدر یک فرد به شهروندان اعتماد بیشتری داشته باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که در مواقع «اینفودمیک»، اقدامات پیشگیرانه انجام دهد.

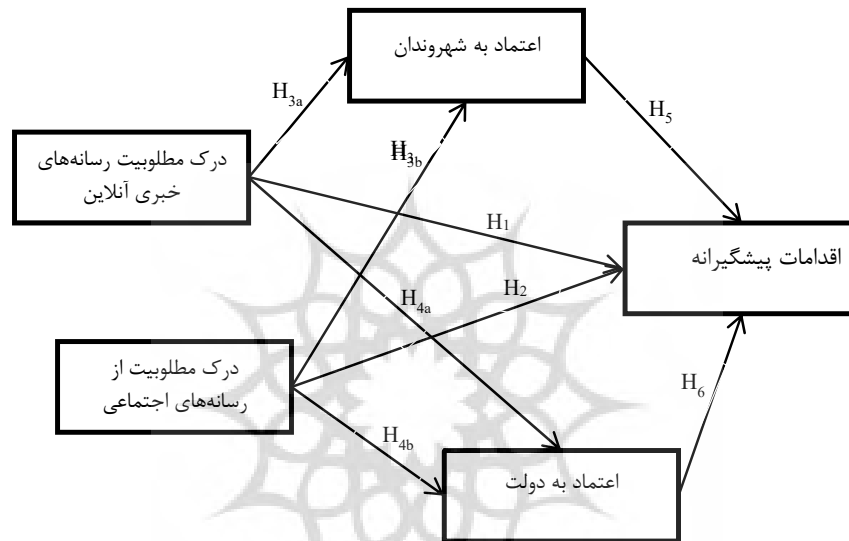
اعتماد به دولت می‌تواند بر حسب ارزیابی مردم از عملکرد دولت در پاسخ به انتظارات آن‌ها تعریف شود (Hetherington, 1998). به عنوان مثال، در طول شیوع بیماری مرس در سال ۲۰۱۵، بحث‌های زیادی در مورد چگونگی مسئولیت‌پذیری دولت‌ها وجود داشت (Jang & Baek, 2019). این موضوع در زمینه چگونگی اعتماد به دولت، مسئله‌ای است که سلب اعتماد در چنین مواقعی یک فاجعه است. در این خصوص، صابری و همکاران (۱۴۰۱)، نشان دادند که ابعاد سرمایه اجتماعی بر اضطراب ناشی از کرونا تأثیر منفی و معناداری دارند. به همین دلیل، برخی از دولت‌ها که در مرحله اولیه نتوانستند ارتباط با شیوع این بیماری مدیریت خوبی داشته باشند، مورد بی‌اعتمادی مردم قرار گرفتند. در این راستا، فرضیه ششم ارائه می‌شود؛

۶) هرچقدر یک فرد به دولت اعتماد قوی‌تری داشته باشد، احتمال بیشتری دارد که در مواقع «اینفودمیک»، اقدام پیشگیرانه انجام دهد.

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۲۱

بنابراین متناسب با پیشینه تجربی و نظری پژوهش و برحسب شکل شماره (۱)، مدل تحقیق ارائه گردید، چراکه این مدل مطلوبیت درک شده «رسانه خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» را نشان داد؛

نمودار ۱. مدل نظری تحقیق (منبع: لی و همکاران؛ ۲۰۲۱)

روش‌شناسی تحقیق

داده‌های مورد استفاده در این پژوهش، به صورت پیمایشی از شهروندان استان خوزستان در سال ۱۴۰۱ جمع‌آوری گردید؛ بنابراین، فرآیند نمونه‌گیری پژوهش به این صورت بود که داده‌های مربوط به جامعه آماری افراد بالای ۲۰ سال ساکن در استان خوزستان مدنظر بوده، که مطلوبیت درک شده آنان از رسانه خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی از منظر سرمایه اجتماعی را نشان داد. واحد تحلیل این پژوهش به صورت تطبیقی و در بین شهروندان ۲۰ سال و بیشتر در سطح فردی، بررسی و اطلاعات لازم در این خصوص جمع‌آوری گردید. همچنین پژوهش با ۳۸۴ نفر در سطح ۶ شهرستان بالای یک‌صد هزار نفر در استان خوزستان (اهواز، آبادان، دزفول، ماهشهر، دشت آزادگان و اندیمشک)، جهت سنجش

متغیرها با روش نمونه‌گیری گرجسی و مورگان انجام و مشاهدات خالص و نهایی تحقیق، با وارد کردن داده‌های مربوط به این متغیرها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شد.

پس از تعیین میزان نمونه آماری، برای تعیین واحدهای نمونه از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای طبقه‌ای استفاده شده است. در مرحله اول ۳۰ شهرستان استان خوزستان را از نظر میزان جمعیت بر اساس نرخ سرشماری سال ۱۳۹۵ به ترتیب دسته‌بندی نموده و از این میزان برحسب اعمال جمعیتی بالای یک صد هزار نفری، ۶ شهرستان انتخاب گردید و سپس بر اساس مشخصات جمعیتی و سطح توسعه‌یافتگی شهرستان‌ها، به صورت تصادفی ۲ منطقه از مناطق طبقه بالا و ۲ منطقه از مناطق طبقه پایین انتخاب شدند تا تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش به کل استان خوزستان به خصوص از حیث روانی با دقت بیشتری انجام شود.

نهایتاً بر اساس این طبقه‌بندی، از شهرهای مذکور ۳۸۴ نفر بالای ۲۰ سال (به دلیل تجربه و درک زیستی بیشتر از وضعیت رسانه‌های آنلاین و آفلاین) انتخاب و پرسشنامه‌ها بین آنان توزیع گردید. جمع‌آوری داده‌ها به صورت حضوری انجام شد، که شرکت کنندگان پس از دریافت اطلاعات اولیه، به سؤالات پاسخ دادند. در ادامه، از شرکت کنندگان خواسته شد تا اطلاعات جمعیت شناختی خود را نیز ارائه دهند.

هدف بررسی این پژوهش، چگونگی کسب اطلاعات در خصوص بیماری کووید-۱۹ بود. این نظرسنجی حاوی مفاهیم کلیدی است که در قالب پرسشنامه تنظیم گردید. پرسشنامه‌های نظرسنجی حاوی این سؤالات بود که شهروندان خوزستانی از طریق کدام یک از این رسانه‌ها به اطلاعات کووید-۱۹ دسترسی دارند؛ (۱) رسانه‌های قدیمی مانند روزنامه‌ها، تلویزیون، کانال خبری و رادیو. (۲) «شبکه‌های خبری آنلاین»، مانند سایت‌های خبری مبتنی بر وب. (۳) «رسانه‌های اجتماعی» مانند سرویس شبکه‌های اجتماعی، پیام‌رسان‌ها، پلت فرم ویدئو آنلاین و وبلاگ‌ها.

علاوه بر این، نظرسنجی نه تنها شامل نظرات کاربران در مورد قابلیت اعتماد، فوری، دقیق و مفید بودن رسانه است، همچنین به جدیت در اقدامات پیشگیرانه و چگونگی همکاری با دولت در زمینه رعایت پروتکل‌های بهداشتی جهت مقابله با بیماری کووید-۱۹

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۲۳

است. همچنین، گزینه‌ها از طریق یک مقیاس لیکرت چهار درجه‌ای از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۴ (کاملاً موافقم) اندازه‌گیری گردید. به گفته هیر و همکاران (۲۰۱۷)، مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM)، یک تکنیک تحلیلی چند متغیره مبتنی بر شناسایی رابطه‌های بین متغیرهای پژوهش است، چراکه این مدل برای به دست آوردن نتایج بهتر از نمونه‌های بزرگ‌تر مناسب است؛ بنابراین، پژوهش حاضر، معادلات ساختاری را بر اساس نرم‌افزارهای spss24 و pls-smart3 مورد ارزیابی قرار داده است. همچنین، متغیرها به روش ذیل مورد تعریف و اندازه‌گیری قرار گرفتند.

«شبکه‌های خبری آنلاین»: به روزنامه‌های آنلاین اشاره دارد که در آن محتوای مقالات از طریق پلتفرم‌های مبتنی بر وب یا تلفن همراه (در ترکیب با متن، صوت و ویدئو) یا فرم‌های تعاملی شکل می‌گیرد، چنین اخبار آنلاین مستقیماً توسط «شبکه‌های خبری آنلاین» و یا به صورت ترکیبی از طریق رسانه‌های قدیمی تر تولید می‌شود (Sundar & Nass, 2001). در نتیجه، «شبکه‌های خبری آنلاین»، وظیفه دارد تا گزارش‌های فوری و دقیق در مورد بیماری کووید-۱۹، ارائه دهند. یکی دیگر از ویژگی‌های «شبکه‌های خبری آنلاین»، این است که اغلب شامل تعامل بین خوانندگان از طریق اعمال نظرات (کامنت)، می‌شود؛ بنابراین درک مطلوبیت شهروندان از «شبکه‌های خبری آنلاین»، نقش مهمی در ارائه اطلاعات قابل اعتماد، دقیق و مفید برای اقدامات پیشگیرانه دارد. در این خصوص سؤالات این بخش شامل موارد زیر است: (۱) «شبکه‌های خبری آنلاین»، اخبار قابل اعتماد را ارائه می‌دهد. (۲) «شبکه‌های خبری آنلاین»، اخبار دقیق را ارائه می‌دهد. (۳) «شبکه‌های خبری آنلاین»، جزئیات و مشروح اخبار را ارائه می‌دهد و (۴) «شبکه‌های خبری آنلاین»، مفید است.

«رسانه‌های اجتماعی»: این مورد، انتشار محتوای تولیدشده توسط کاربر را با اشتراک‌گذاری محتوای سایر مطالب، تسهیل می‌کند. این نوع رسانه‌ها ارتباط مستقیم را با

دوستان فراهم می‌سازد، در این رسانه، کاربر کنترل مستقیم بر آن دارد، چراکه «شبکه‌های خبری آنلاین»، اطلاعات را سریع‌تر از رسانه‌های قدیمی منتقل می‌کند (song et al,2015). «شبکه‌های خبری آنلاین»، همچنین با عدم محدودیت زمانی (برخلاف سایر رسانه‌های خبری) مواجه است که کاربر می‌تواند اطلاعات را به صورت آنی مورد پردازش قرار دهد. در این خصوص سؤالات این بخش شامل موارد زیر است: (۱) «رسانه‌های اجتماعی»، اخبار قابل اعتماد را ارائه می‌دهد. (۲) «رسانه‌های اجتماعی»، اخبار دقیق را ارائه می‌دهد. (۳) «رسانه‌های اجتماعی»، جزئیات و مشروح اخبار را ارائه می‌دهد و (۴) «رسانه‌های اجتماعی»، مفید است.

اعتماد به شهروندان: این اعتماد، به نگرش مردم از صداقت، خیرخواهی و قابل اعتماد بودن نسبت به سایر افراد جامعه تعریف می‌شود. اعتماد تعمیم یافته، اعتقاد به حسن نیت مردم عادی تلقی می‌شود، علاوه بر این، از آنجایی که اعتماد یک رابطه متقابل با مشارکت گروهی ایجاد می‌کند، می‌تواند بر تمایل افراد برای شرکت در فعالیت‌های گروهی مؤثر باشد؛ بنابراین، اعتماد به شهروندان امکان مشارکت فعال آنان را در جامعه و ایجاد کنش جمعی تقویت می‌کند (Lee et al,2021)؛ به عبارت دیگر از نظر لئو و مس (۲۰۲۰)، اعتماد به شهروندان آن‌ها را قادر می‌سازد تا با همه‌گیری کووید-۱۹ کنار بیایند. در این خصوص سؤالات این بخش شامل؛ (۱) شهروندان سالم، پاسخ مناسب دادند. (۲) شهروندان بیمار (تأیید شده و مشکوک به کرونا) پاسخ مناسبی داده‌اند.

اعتماد به دولت: اعتماد به دولت را می‌توان با تعیین اینکه کدام سازمان دولتی مورد اعتماد است، تجزیه و تحلیل کرد و تفاوت‌ها را پیدا کرد. چنین سازمان‌هایی را می‌توان به سازمان‌های عمومی و دولتی مرتبط با بیماری کووید-۱۹ تقسیم کرد (Liu & Raine, 2016). نقش ستاد کرونا کشوری و ستاد کرونا استانی در زمینه اختیارات قرنطینه و مدیریت دقیق فاصله‌گذاری اجتماعی قابل بررسی است؛ که ستاد ملی کرونا در کشور پایه

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۲۵

اصلی سیاست‌گذاری در مورد کووید-۱۹ است. به‌عنوان مثال: اعتماد به وزارت بهداشت، بیمارستان‌های ارائه‌دهنده خدمات کرونا و دانشگاه علوم پزشکی استان خوزستان، نقش مهمی در درمان بیماری کووید-۱۹ ایفا می‌نماید. در این خصوص گویه‌های پرسشنامه شامل موارد زیر است؛

(۱) ستاد ملی کرونا به‌طور مناسب به بیماری کووید-۱۹ واکنش نشان می‌دهد. (۲) ستاد ملی کرونا در استان به‌طور مناسب به کووید-۱۹ واکنش نشان می‌دهند. (۳) وزارت بهداشت به‌طور مناسب به کووید-۱۹ واکنش نشان می‌دهند.

اقدامات پیشگیرانه: در مرحله شیوع بیماری همه‌گیر، اقدام پیشگیرانه یک فرد ضروری به نظر می‌رسد، زیرا تنها راه محافظت از خود در برابر بیماران مبتلا به آن است. به‌عنوان مثال، حفظ فاصله اجتماعی در همه کشورها الزاماً درخواست و اثربخشی آن نیز به‌طور گسترده‌ای مشاهده شد. در این راستا، اقدامات پیشگیری از بیماری کووید-۱۹ نشان‌دهنده محدودیت‌های شدیدتر و فاصله‌گذاری اجتماعی است. اقدامات پیشگیرانه به‌عنوان شاخصی از سنجش رفتار یک فرد در خصوص رعایت پروتکل‌های بهداشتی به‌عنوان یک رفتار اجتنابی است (Liu & Mesch, 2020)، بنابراین، اقدام پیشگیرانه به میزان بروز رفتارهای فرد برای جلوگیری از بیماری کووید-۱۹ اشاره دارد. در این خصوص گویه‌های این بخش شامل موارد زیر است: (۱) اعتقاد به اینکه من به‌خوبی پروتکل‌های بهداشتی را رعایت می‌کنم. (۲) چگونگی کسب اطلاعات مرتبط در خصوص بیماری کووید-۱۹ (۳) چگونگی پیروی از قوانین رفتار پیشگیرانه و پیشنهاد آن به دیگران.

تحلیل توصیفی

به‌منظور آزمون فرضیات پژوهش، ۵ متغیر در قالب ۱۶ گویه تعریف گردید که می‌تواند شاخص‌های ۵ گانه را مورد پوشش قرار دهد. در این راستا ترکیب مدل مفهومی جهت استخراج داده‌ها به شکل ذیل است:

ویژگی‌های درک شده «رسانه‌های خبری آنلاین» (۴ گویه). ویژگی‌های درک شده

«رسانه‌های اجتماعی» (۴ گویه). اعتماد به شهروندان (۲ گویه). اعتماد به دولت (۳ گویه) و اقدام پیشگیرانه (۳ گویه)؛ بنابراین خلاصه نتایج آمار توصیفی شاخص‌های به کار گرفته در این پژوهش به این صورت است.

بیشترین در صد پاسخگویان از حیث سنی (۱۵۹) نفر یعنی ۴۱/۴ درصد، ۲۰ تا ۳۰ سال سن داشتند. کمترین فراوانی مربوط به سن پاسخگویان (۱۱۱) نفر، (۲۸/۴) درصد مربوط به گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال بوده است. همچنین ۵۵ در صد پاسخگویان مرد و ۴۵ درصد زن بوده‌اند. از نظر سطح درآمد نیز بیشترین فراوانی (۱۷۴) نفر، (۴۵/۳) درصد مربوط به سطح درآمد بین ۲ تا ۵ میلیون درآمد و کمترین درصد (۲۴/۲)، به سطوح درآمدی ۷ میلیون و بالاتر اختصاص داشت.

ارزیابی مدل اندازه‌گیری

تحلیل عاملی اکتشافی^۳، برای بررسی پایایی درونی استفاده می‌شود. علاوه بر این، اعتبار ساخت و استخراج ساختار عاملی داده‌ها را نشان می‌دهد. در این خصوص پنج سازه با استفاده از روش چرخش واریماکس استخراج شدند. همچنین آزمون کیسرو و مایر (KMO) برابر با ۰/۷۹ است که برای تأیید کفایت نمونه‌گیری شایسته است؛ بنابراین، مناسب بودن مقدار آزمون بارتلت کرویت نشان داد که همبستگی معنی‌دار بین سازه‌ها و بارهای عاملی وجود دارد. همچنین، پایایی و همسانی درونی مقیاس‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ارزیابی شد.

مقیاس‌های آلفای کرونباخ در مقیاس‌های اعتماد به شهروندان، رسانه‌های اجتماعی و اقدام پیشگیرانه بیش از ۰/۷۵ بود، همچنین سایر مقیاس‌ها بیش از ۰/۶۱ درصد سازگاری درونی را نشان دادند که نشان‌دهنده قابلیت اطمینان در این مقیاس‌ها است. از معیار پایایی ترکیبی نیز برای اندازه‌گیری همسانی درونی و پایایی سازه استفاده شد که در این زمینه از تحلیل عاملی تأییدی (CFA) برای تأیید ساختار سازه‌های درگیر در مدل اندازه‌گیری

^۳EFA

§ Kaiser-Meyer-Olkin's

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۲۷

استفاده شد.

جدول ۱. آمار توصیفی و پایایی سازه‌ها

متغیر	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
شبکه خبری آنلاین	اخبار قابل اعتماد را ارائه می‌دهد.	۲/۷۴	۱/۰۳	۰/۰۱۰	-۰/۱۷
	اخبار دقیق و شفاف را ارائه می‌دهد.	۲/۹۲	۱/۳۳	۰/۲۶	-۰/۹۷
	جزئیات اخبار را ارائه می‌دهد.	۳/۱۸	۱/۰۹	-۰/۴۲	-۰/۴۶
	شبکه‌های خبری آنلاین مفید است.	۲/۶۷	۱/۳۴	۰/۱۴	-۱/۳۲
رسانه‌های اجتماعی	اخبار قابل اعتماد را ارائه می‌دهد.	۳/۶۳	۱/۱۱	۰/۷۷	-۰/۷۷
	اخبار دقیق و شفاف را ارائه می‌دهد.	۳/۰۷	۱/۴۳	۰/۰۰۹	-۱/۳۹
	جزئیات اخبار را ارائه می‌دهد.	۲/۶۳	۱/۱۴	۰/۷۷	-۰/۱۳۵
	شبکه‌های خبری آنلاین مفید است.	۲/۵۵	۱/۱۹۱	۱/۰۲	-۰/۰۰۴
اعتماد به شهروندان	شهروندان سالم، پاسخ مناسب دادند.	۲/۷۲	۱/۲۸	۰/۳۷	-۰/۱۰۵
	شهروندان بیمار، پاسخ مناسب دادند.	۲/۷۶	۱/۴۳	۰/۱۲۳	-۱/۴۰
اعتماد به دولت	ستاد ملی کرونا کشوری به‌طور مناسب به کووید-۱۹ واکنش نشان می‌دهد.	۲/۷۷	۱/۲۸	۰/۳۳	-۰/۹۵
	ستاد ملی کرونا در استان به‌طور مناسب به کووید-۱۹ واکنش نشان می‌دهد.	۲/۵۶	۱/۳۵	۰/۳۵	-۱/۱۲
	وزارت بهداشت به‌طور مناسب به کووید-۱۹ واکنش نشان می‌دهد.	۲/۴۵	۰/۸۸	۰/۹۲	۱/۲۳
	اعتقاد به اینکه من به‌خوبی پروتکل‌های بهداشتی را رعایت می‌کنم	۲/۶۸	۱/۴۶	۰/۲۸	-۱/۲۱
اقدام پیشگیرانه	چگونگی کسب اطلاعات مرتبط در خصوص بیماری کووید-۱۹	۳/۱۰	۱/۰۹	۰/۲۰	-۰/۷۷۹
	چگونگی پیروی از قوانین رفتار پیشگیرانه و پیشنهاد آن به دیگران.	۲/۸۵	۰/۳۳	-۰/۰۰۵	-۱/۱۹

ارزیابی اعتبار همگرا و متمایز مقیاس‌ها با استفاده از پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده مقدار AVE به ترتیب بیشتر از مقادیر آستانه ۰,۷۰ است که قابل قبول است (فورنل ولارکر، ۱۹۸۱). در جدول ۲. شاخص نیکویی برازش برای اعتبارسنجی مدل تحلیل عامل تأییدی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج تحلیل عامل تأییدی (CFA) در مدل اندازه‌گیری نشان داد که مدل مناسب است.

جدول ۲. ماتریس الگوی تحلیل عاملی اکتشافی

متغیرها	گویه‌ها				
	۵	۴	۳	۲	۱
شبکه خبری آنلاین (س ۱)	۰/۸۴۱	۰/۸۴۱	۰/۶۸۹	۰/۰۰۲	۰/۷۳۵
شبکه خبری آنلاین (س ۲)	۰/۷۹۶	۰/۷۶۵	۰/۷۱۰	-۰/۰۴۱	۰/۷۱۰
شبکه خبری آنلاین (س ۳)	۰/۷۳۱	۰/۶۷۸	۰/۶۹۷	۰/۰۵۶	۰/۸۱۱
شبکه خبری آنلاین (س ۴)	۰/۷۶۰	۰/۸۵۴	۰/۶۳۱	-۰/۰۴۲۵	۰/۷۵۱
رسانه اجتماعی (س ۱)	۰/۰۴۲	-۰/۱۰۶	۰/۰۳۱	۰/۰۴۱	۰/۸۴۵
رسانه اجتماعی (س ۲)	۰/۰۱۲	۰/۰۳۱۰	۰/۰۱۲۴	۰/۰۳۲	۰/۶۵۴
رسانه اجتماعی (س ۳)	۰/۰۳۹	۰/۰۱۲۰	-۰/۱۰۶	-۰/۱۰۱	۰/۷۶۰
رسانه اجتماعی (س ۴)	۰۱۷-۰	-۰/۰۳۲	-۰/۰۲۶	۰/۰۲۳	۰/۷۱۲
اعتماد به شهروندان (س ۱)	۰/۷۵۴	۰/۰۴۱۳	-۰/۰۳۲	۰/۰۶۸	-۰/۰۱۵
اعتماد به شهروندان (س ۲)	۰/۷۹۳	-۰/۰۱۲	۰/۰۴۱۲	۰/۰۴۲	۰/۰۳۱۵
اعتماد به دولت (س ۱)	-۰/۰۱۰۶	۰/۶۸۴	-۰/۰۱۴	۰/۰۱۳۰	-۰/۰۱۸
اعتماد به دولت (س ۲)	-۰/۱۴۰	۰/۷۵۰	۰/۰۱۲۴	-۰/۰۱۳۴	۰/۰۳۱۵
اعتماد به دولت (س ۳)	-۰/۰۱۲۴	۰/۷۶۳	-۰/۱۴۱	-۰/۰۱۵	-۰/۱۰۷
اقدام پیشگیرانه (س ۱)	۰/۸۱۹	-۰/۰۱۴	-۰/۰۱۳	-۰/۱۰۱	۰/۰۳۷۲
اقدام پیشگیرانه (س ۲)	۰/۷۶۳	-۰/۰۳۲۵	-۰/۱۳۲	۰/۰۵۰۱	۰/۰۱۳۸
اقدام پیشگیرانه (س ۳)	۰/۶۹۲	-۰/۰۱۲	-۰/۰۳۴۰	-۰/۰۱۹۰	۰/۰۱۶

نتایج فرضیات

با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS-PLS SMART3 فرضیات پژوهش در قالب معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این خصوص می‌توان گفت که تحلیل مسیر

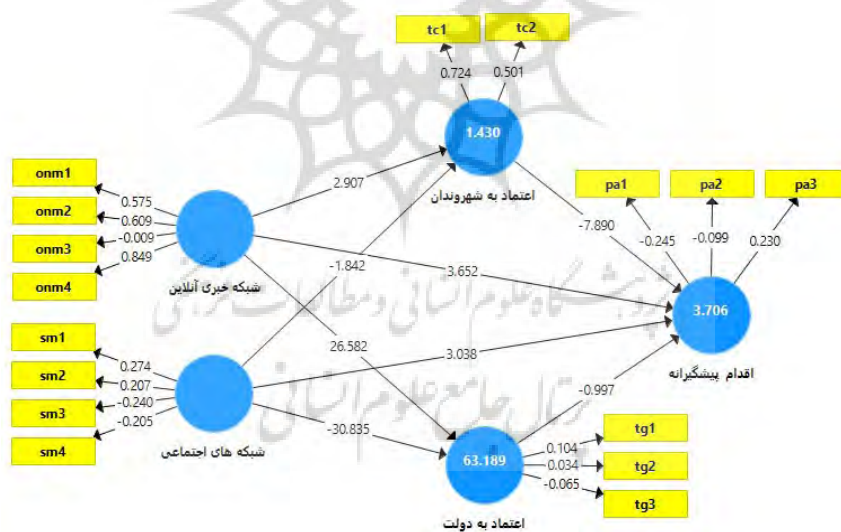
مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۲۹

بر اساس نمودار ۲. تأثیرات غیرمستقیم شبکه خبری آنلاین را بر اقدامات پیشگیرانه برابر با $-۴۹/۴۳۸$ نشان داد. لازم به ذکر است که این ارتباط غیرمستقیم به واسطه متغیرهای اعتماد به شهروندان ($۲/۹۰۷$) و اعتماد به دولت ($۲۶/۵۸۲$)، بوده است.

همچنین تأثیر غیرمستقیم رسانه‌های اجتماعی بر اقدام پیشگیرانه برابر با $۴۵/۲۷$ بوده است که این ارتباط غیرمستقیم به واسطه متغیرهای اعتماد به شهروندان ($-۱/۸۴۲$) و اعتماد به دولت ($-۳۰/۸۳۵$)، بوده است.

در گام دوم، این دو متغیر نیز به صورت مستقیم بر روی اقدامات پیشگیرانه تأثیرگذار بوده‌اند (به ترتیب مقادیر $۳/۶۵۷$ و $۲۶/۵۸۲$)؛ بنابراین می‌توان گفت که مفهوم سرمایه اجتماعی دارای نقش مهمی در اعتمادسازی بین شهروندان و دولت‌مردان برای درک مطلوبیت رسانه‌ای جهت انتشار اطلاعات پیشگیرانه از بیماری کووید-۱۹ بوده است.

نمودار ۲. تحلیل معادلات ساختاری جهت شناخت تحلیل مسیر

برحسب نتایج جدول ۳. «رسانه‌های خبری آنلاین» به طور غیرمستقیم بر «اقدامات پیشگیرانه» از بیماری کووید-۱۹، تأثیر می‌گذارد و فرضیه اول تأیید می‌شود. همچنین،

«رسانه‌های خبری آنلاین» تأثیر مثبت و معنی‌داری بر «اعتماد به شهروندان» دارند، بنابراین فرضیات ۱-۳ و ۲-۳ نیز تأیید می‌شوند. علاوه بر این «رسانه‌های خبری آنلاین» تأثیر مثبتی بر «اعتماد به دولت» دارد، بنابراین فرضیه ۲-۳ تأیید می‌شود ولی فرضیه ۲-۴ تأیید نمی‌شود.

متغیرهای «اعتماد به شهروندان» و «رسانه‌های خبری آنلاین»، تأثیر مثبت و قابل توجهی بر «اقدامات پیشگیرانه» از بیماری کووید ۱۹ می‌گذارند، بنابراین، فرضیات پنجم تأیید می‌شود. ولی فرضیه ششم مبنی بر «اعتماد به دولت» و تأثیر آن بر «اقدامات پیشگیرانه» تأیید نمی‌شود. علاوه بر این، از آنجایی که «رسانه‌های اجتماعی» بر «اعتماد به شهروندان» و «اعتماد به دولت»، تأثیر قابل توجهی ندارد، معلوم می‌شود که «رسانه‌های اجتماعی» از طریق «اعتماد به شهروندان» بر «اقدامات پیشگیرانه» هیچ‌گونه اثر مستقیمی ندارند، ولی «رسانه‌های خبری آنلاین» به‌طور غیرمستقیم از طریق «اعتماد به شهروندان» و «اعتماد به دولت» بر اقدامات پیشگیرانه از بیماری کووید-۱۹ تأثیر می‌گذارند.

جدول ۳. مسیر، سطح معناداری و نتایج فرضیات

فرضیات	مسیر فرضیات	T statistics	Estimate	SD	نتایج
فرضیه ۱	شبکه خبری آنلاین به اقدام پیشگیرانه	۰/۱۸۳	۰/۳۴۱	۰/۰۷۷	تأیید
فرضیه ۲	رسانه‌های اجتماعی به اقدام پیشگیرانه	۳/۵۵	-	۰/۱۶۹	رد
فرضیه ۱-۳	شبکه خبری آنلاین به اعتماد به شهروندان	۱/۰۰۵	۰/۰۶۵۲	۰/۳۱۵	تأیید
فرضیه ۲-۳	شبکه خبری آنلاین به اعتماد به دولت	۲۰/۵۲۸	۰/۰۶۳۲	۰/۰۳۵	تأیید
فرضیه ۱-۴	شبکه اجتماعی به اعتماد به شهروندان	۱/۳۰۱	-	۰/۱۳۱	رد
فرضیه ۲-۴	شبکه اجتماعی به اعتماد به دولت	۰/۶۰۵	-	۰/۲۶۰	رد
فرضیه ۵	اعتماد به شهروندان به اقدام پیشگیرانه	۰/۷۵۹	۰/۰۹۸۲	۰/۰۸۳	تأیید
فرضیه ۶	اعتماد به دولت به اقدام پیشگیرانه	۱/۱۲۵	-	۰/۴۳۷	رد

بحث و نتیجه‌گیری

ظهور بیماری کووید-۱۹ نه تنها جهان را با گسترش مرگ‌ومیر، در شوک فرو برد، بلکه باعث عدم قطعیت در پیش‌بینی این ویروس مهلک گردید؛ بنابراین در این دوره که با عدم

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۳۱

قطعیت در پیش‌بینی ملازم بود، به‌خاطر کمبود اطلاعات، انتظارات برای کسب اطلاعات سریع و قابل‌اعتماد هم بالا بود. در این خصوص، انتظارات و درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها، به‌خصوص، رسانه‌های جدید مبتنی بر فناوری اطلاعات بسیار مهم و دارای اهمیت است. در این راستا پژوهش حاضر، به بررسی و مقایسه درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها پرداخته است. چراکه یافته‌های این پژوهش درک شهروندان از رسانه‌ها را، در کاهش بلا تکلیفی و افزایش اعتماد اجتماعی در زمان‌های «اینفودمیک» در هر دو کانال رسانه‌ای، «رسانه‌های خبری آنلاین» و «رسانه‌های اجتماعی» برجسته و مورد شناسایی قرار داد.

جهت تقویت اقدامات پیشگیرانه در برابر بیماری کووید-۱۹، اعتماد به شهروندان و دولت نقش مهمی ایفا می‌کند. چراکه برای پیشگیری از بیماری کووید-۱۹ مهم است که نه تنها یک فرد، بلکه همه اعضای جامعه از پروتکل‌های بهداشتی پیروی نمایند. از آنجایی که بیماری کووید-۱۹ می‌تواند به‌طور غیرمنتظره در هر شرایطی منتشر شود، بسیار توصیه می‌شود که همه افراد در خصوص این بیماری و سایر بیماری‌های اپیدمیک، احساس مسئولیت اجتماعی داشته باشند، در غیر این صورت، رفتار غیرمسئولانه می‌تواند سلامت کل جامعه را به خطر بیندازد. همچنین، اعتماد بیشتر به شهروندان این اطمینان را به مردم می‌دهد که اقدامات پیشگیرانه آن‌ها معنادار هستند، زیرا سایر اعضای جامعه در پیشگیری از ویروس کرونا بسیار محتاط‌تر عمل می‌نمایند.

علاوه بر این، اعتماد مردم به دولت، آن‌ها را وادار می‌کند که با اقدامات پیشگیرانه از پروتکل‌های بهداشتی به‌صورت خودجوش پیروی کنند. نتایج این یافته‌ها با پژوهش لی و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد، چراکه نشان دادند مردم در طول قرنطینه و بیماری کووید-۱۹، اعتماد و حس میهن‌پرستی بیشتری با وضعیت قبل از قرنطینه و قبل از همه‌گیری کرونا دارند و با انگیزه و تمایل بالایی به اقدامات پیشگیرانه روی می‌آورند.

همچنین یافته‌های این بخش، با نظریه سرمایه اجتماعی پوتنام (۱۹۹۵)، نیز همسو است، چراکه اعتماد در جامعه باعث تقویت رسانه‌های اجتماعی می‌شود و این‌گونه تقویت

رسانه‌ای، خود مشارکت مدنی بالاتری را ایجاد می‌کند. در حالی که از نظر فوکویاما (۱۹۹۵) سرمایه اجتماعی عمدتاً از روابط رودررو و آفلاین نشأت می‌گیرد، اما نتایج این مطالعه همسو با یافته‌های نیک بخش و همکاران (۱۴۰۰)، تأیید می‌نماید که سرمایه اجتماعی می‌تواند از تعاملات و روابط آنلاین نیز خلق شود، بنابراین این نوع از تعاملات در گام بعدی می‌تواند به تقویت اقدامات پیشگیرانه در زمان یک بیماری همه‌گیر کمک نماید. چراکه رسانه‌های جمعی به‌عنوان ابزارهای تقویت‌کننده سرمایه اجتماعی عمل می‌کنند.

نتیجه این پژوهش، چگونگی درک مطلوبیت از «شبکه‌های خبری آنلاین» را در افزایش اعتماد به شهروندان و دولت نشان داد. چراکه «شبکه‌های خبری آنلاین» به کاربران اجازه می‌دهد به اخبار متنوع تولیدشده توسط رسانه‌های قدیمی در هر دو محیط وب و موبایل دسترسی داشته باشند. همسو با نظریات فلچر و پارک (۲۰۱۷) و حق‌گو و همکاران (۱۴۰۰)، قابلیت اطمینان در مصرف رسانه‌ای، بستگی به این دارد که آیا اخبار از منبع اصلی اخبار ارائه می‌شود یا خیر که این خود می‌تواند به‌عنوان یک مزیت و تفاوت قابل‌ملاحظه‌ای با «رسانه‌های اجتماعی» تلقی شود. چراکه «شبکه‌های خبری آنلاین» از مزیت رقابتی، در دسترس بودن و تنوع منابع خبری برخوردار است؛ بنابراین نتایج پژوهش، درک مطلوبیت شهروندان از «شبکه‌های خبری آنلاین» را به‌عنوان یک رسانه قابل‌اعتماد برجسته می‌نماید. بستری که مطالب سریع و متنوعی را به‌ویژه در زمان‌های اینفودمیک منتشر می‌نماید. این مزیتی است که می‌تواند به ایجاد جامعه‌ای قابل‌اعتماد کمک کند؛ بنابراین برحسب یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که سرمایه اجتماعی با عملکرد رسانه‌ای به‌خصوص در شرایط بحرانی، نظیر بیماری کووید-۱۹ در ارتباط است. در جامعه موردپژوهش که رسانه‌های اجتماعی غالباً وابسته به نهادهای دولتی هستند، عملکرد ضعیف رسانه‌های این‌چنینی بسیار در فروپاشی سرمایه اجتماعی می‌تواند نقش داشته باشد. چراکه مقوله سرمایه اجتماعی، یک سرمایه دیربازده است و در صورت شکل‌گیری به هر سمتی، تغییر جهت دادن آن در کوتاه‌مدت بسیار مشکل است. در این راستا، از نظر جعفری و همکاران (۱۴۰۱)، برخی از شبکه‌های تلویزیونی ایرانی از الگوی واحد و مشابهی پیروی

می‌کنند.

همچنین؛ نتایج پژوهش نشان داد که «رسانه‌های اجتماعی» نمی‌توانند، با توجه به داشتن عملکرد غیر شفاف، به افزایش اعتماد در بین شهروندان در مواقع بحرانی کمک کنند. چراکه این رسانه، می‌توانستند به صورت شفاف و دقیق، اعتماد کاربرانی که تمایل به اشتراک‌گذاری نظرات مشابه در موضوعات خاصی نظیر اقدامات پیشگیرانه دارند، فراهم نمایند؛ به عبارت دیگر، صرف‌نظر از درستی یا نادرستی یک خبر، «رسانه‌های اجتماعی»، می‌توانستند با تقویت باور مردم، با استقبال بیشتر آنان در زمان شیوع ویروس کرونا مواجه شوند؛ بنابراین، «رسانه‌های اجتماعی» می‌توانند باعث شوند که مردم با اختیار خود (اختیار برخاسته از اعتماد رسانه‌ای)، در اقدامات پیشگیرانه از بیماری سهیم شوند و در این زمینه اطلاعات ضروری را به سایر گروه‌های اجتماعی منتقل و به اشتراک بگذارند. در این راستا می‌توان گفت که؛ «رسانه‌های اجتماعی»، نمی‌توانند به کسانی که اعتماد کمتری به جامعه دارند، اطمینان حاصل نماید که در یک جامعه قابل اعتماد زندگی می‌کنند؛ بنابراین، نتایج این پژوهش این واقعیت را تأیید نمی‌کند که «رسانه‌های اجتماعی» باعث اعتماد به دولت می‌شود، شاید دلیل این بی‌اعتمادی این باشد که تفاوت ارائه اطلاعات بین دو منبع خبری، در اعلام یک واقعه دلیل این موضوع باشد (پارادوکس خبری).

لازم به ذکر است که در «رسانه‌های اجتماعی»، هر اطلاعاتی بدون محدودیت می‌تواند برای دیگران به اشتراک گذاشته شود. چراکه کاربران به صورت گزینشی، صرفاً اطلاعاتی را که به آن علاقه دارند، انتخاب می‌کنند. همچنین، در عصر فرارسانه‌ای امروزی، این امکان برای کاربران وجود دارد که به اطلاعات جدیدی از سایر منابع کانالیزه شده دست یابند که این اطلاعات از طریق رسانه‌های قدیمی و یا «شبکه‌های خبری آنلاین» تاکنون ارائه نشده‌اند. نتایج یافته‌های این بخش با یافته‌های لی و همکاران (۲۰۲۱)، همسو است. چراکه مشخص گردید، «رسانه‌های خبری آنلاین» اعتماد را به شهروندان و دولت افزایش می‌دهند ولی «رسانه‌های اجتماعی» بر اعتماد شهروندان تأثیر نمی‌گذارد.

از آنجایی که «شبکه‌های خبری آنلاین» محتوای خبری را که حداقل توسط رسانه‌های

قدیمی تأیید شده است، ارائه می‌دهند، ممکن است از نظر انتشار کمیت اطلاعات، بهتر باشد، اما مشکل اینجاست که اطلاعات ارائه شده لزوماً قابل تأیید نیستند؛ بنابراین، با توجه به کیفیت انتشار محتوای خبری، می‌تواند منجر به شیاعیات مبتنی بر اطلاعات نادرست شود. در راستای بی‌اعتمادی به دستورالعمل‌های بهداشتی دولت، توصیه می‌شود حداقل در زمان همه‌گیری بیماری، اطلاعات تأییدشده رسمی و دقیق در مورد بیماری به کاربران «رسانه‌های اجتماعی» ارائه شود تا اعتمادسازی بیشتری به همراه داشته باشد.

همان‌طور که اشاره شد، «رسانه‌های اجتماعی» محتویات متنوع خبری را منتشر می‌سازد و این ترکیب اطلاعات صحیح و نادرست کمکی به ایجاد اعتماد در جامعه نمی‌کند. در این راستا لازم است که دولت محتوای اطلاعات به اشتراک گذاشته‌شده را نظارت و کنترل نماید. باین حال، تلاش‌های زیادی برای کاهش تأثیر اطلاعات نادرست بر مردم در زمان‌های حساس لازم و ضروری است. همسو با یافته‌های لواری^۵ و همکاران (۲۰۲۰) و فاروق^۶ و همکاران (۲۰۲۰)، استفاده «رسانه‌های اجتماعی» پرفردار در طول بیماری کووید-۱۹ می‌تواند منجر به بارش اطلاعات زیاد و ایجاد نگرانی بیش‌ازحد کاربران شود و برای کاهش این نگرانی‌ها، باید انگیزه افراد برای پیروی از پروتکل‌های بهداشتی تقویت شود. در این راستا، کنترل و نظارت بر محتوای اخبار در «رسانه‌های اجتماعی» می‌تواند این سردرگمی را کاهش و اعتماد به دولت را افزایش دهد. در راستای مجموع یافته‌های پژوهشی، پیشنهادهای کاربردی ذیل ارائه می‌گردد؛

اول؛ از آنجائی که در فضای رسانه‌های جدید، مثل «رسانه‌های دیجیتال» اخبار واقعی و اخبار جعلی به راحتی منتشر می‌شود و قدرت پذیرش این اطلاعات به میزان سرمایه اجتماعی موجود (به خصوص عامل اعتماد) وابسته است، نتایج پژوهش حاضر برای متولیان رسانه‌های جمعی در راستای ارتقاء سرمایه اجتماعی و تلاش جهت زمینه‌سازی اعتماد افزا به خصوص در زمان مخاطرات طبیعی و غیرطبیعی دارای کاربرد است.

^۵Lovari

^۶Farooq

مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی...؛ نیک‌بخش | ۱۳۵

دوم؛ سرمایه اجتماعی قوی در یک جامعه می‌تواند به درک مطلوب رسانه‌ای از سوی شهروندان منجر شود، چراکه در این پژوهش مشخص شد، میزان مطلوبیت رسانه‌ای اجتماعی با مقولاتی نظیر؛ اعتماد ساختاری به گردانندگان اصلی این رسانه‌ها در ارتباط است؛ بنابراین نتایج این پژوهش برای دولتمردان و مسئولین حوزه بهداشت و سلامت دارای کاربرد است تا بهتر پی ببرند که ذهنیات قبلی شهروندان یک جامعه بر پایه درست نمایی و شفافیت ارائه اطلاعات رسانه‌ای، در مواقع حساسی نظیر بیماری کووید-۱۹ است تا در اقناع جمعی آنان مؤثر باشد.

سوم؛ برحسب یافته‌های پژوهش مشخص شد که مفهوم سرمایه اجتماعی، در ارتباط با دیگران بروز می‌یابد و انسجام و هماهنگی درون یک جامعه را در دوره‌های حساس افزایش می‌دهد؛ بنابراین، نتایج این بخش برای سیاست‌گذاران اجتماعی و بهداشتی دارای کاربرد است تا بهتر متوجه شوند که با اعتمادسازی بیشتر، از فرصت پیش آمده برای همگرایی مردم در هنگامه یک «بلیه جمعی»، نظیر کرونا به نحو شایسته استفاده نمایند، چراکه از نظر تاریخی، زمانی که یک آسیب متوجه کل جامعه می‌شود، پیوند اجتماعی و اعتماد اجتماعی قوی تر می‌شود و شایسته است اقدامات جمعی برای غلبه بر این بیماری همه گیر به خوبی تبلیغ شود.

در ادامه نیز پیشنهادهای پژوهشی، با توجه به محدودیت‌های تحقیق ارائه گردید؛

اول؛ این مطالعه به آنالیز اقدامات دولت برای مبارزه با «اطلاعات نادرست» نپرداخته است. چراکه علیرغم اینکه دولت می‌داند خیلی از اخبار پخش شده از این رسانه‌ها نادرست است، اما می‌داند که مداخله برای جلوگیری از انتشار «اخبار نادرست» امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین به‌عنوان یک پیشنهاد پژوهشی ضروری است، فراتر از محدوده مورد مطالعه این پژوهش، نقش دولت در تنظیم «اطلاعات نادرست» در تحقیقات آتی مورد بررسی قرار گیرد.

دوم؛ یافته‌های تجربی این مطالعه فقط برای استان خوزستان معتبر است و شاید قابل تعمیم به

سایر استان‌های کشور و یا خارج از کشور نباشد؛ بنابراین با توجه به اینکه اشتراک‌گذاری رایگان محتوای خبری در برخی از پلتفرم‌ها در کشور محدود است و در کشور ما هنوز تضاد بین «شبکه‌های خبری آنلاین» و رسانه‌های قدیمی شفاف و قابل‌اتکا نیست، پیشنهاد می‌شود که تأثیرات سانسور رسانه‌ای (از جمله شبکه‌های اجتماعی) بر مقوله سرمایه اجتماعی و وضعیت نگرش مخاطبین بر میزان پذیرش و اتکا به رسانه‌ای داخلی مورد پژوهش قرار گیرد.

سوم؛ داده‌های مورداستفاده برای تجزیه و تحلیل، داده‌های ثانویه برگرفته از پرسشنامه‌های پیمایشی بودند که با توجه به ابهامات در تفکیک و تفاوت بین «رسانه‌های اجتماعی» و «شبکه‌های خبری آنلاین» از سوی پاسخگویان، مقداری اهداف پژوهش را تحت‌الشعاع قرار داد؛ بنابراین از آنجائی که درک مطلوبیت شهروندان از رسانه‌ها صرفاً در زمان همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ مدنظر بوده است، پیشنهاد می‌شود که سطوح مطلوبیت درک شده شهروندان در ایام پسا کرونائی نیز مورد پژوهش قرار گیرد.

منابع مالی

این تحقیق هیچ کمک مالی خاصی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های دولتی، دانشگاهی یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

سپاسگزاری

از کلیه مشارکت‌کنندگان این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات تقدیر و تشکر می‌گردد.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Bahram Nikbakhsh

<http://orcid.org/0000-0002-5861-5281>

منابع

- جعفری، فریبا؛ نصرالهی، اکبر؛ فرهنگی، علی‌اکبر؛ دلاور، علی. (۱۴۰۱). «چگونگی پوشش محتوای اخبار سلامت در تلویزیون ایران و آلمان: پاندمی کووید-۱۹». *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، د ۱۸، ش ۶۹، صص ۳۰۹-۳۳۵. <https://doi.org/10.22034/jcsc.2022.544752.2507>
- حق گو، جواد، سلیمانی، غلامعلی (۱۴۰۰)، «واکاوی عملکرد رسانه‌های دولتی ایران در بحران کرونا از منظر بایسته‌های سرمایه اجتماعی»، *مجله مدیریت بحران*، د ۱۰، صص ۷۱-۸۴. <https://sid.ir/paper/1018126/fa>
- فرقانی، محمد مهدی؛ قلی‌زاده گللو، شهریار. (۱۴۰۰). «رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و تغییر در ابعاد سرمایه اجتماعی دانشجویان مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی». *مطالعات رسانه‌های نوین*، د ۷، ش ۲۶، صص ۲۶۷-۲۹۴. <https://doi.org/10.22054/nms.2021.18846.697>
- دامغانیان، حسین؛ محمد کشاورز (۱۳۹۹)، «تأثیر بیماری کووید-۱۹ بر اعتماد سیاسی با توجه به نقش میانجی سرمایه اجتماعی و اثر تعدیلگر رسانه‌های اجتماعی»، *دولت پژوهی*، د ۶، ش ۲۲، صص ۱۷۷-۲۱۳. <https://doi.org/10.22054/tssq.2021.53111.915>
- صابری، علی، گودرزی، صمد، عسگری گندمانی، روح‌الله. (۱۴۰۱). «تأثیر سرمایه اجتماعی بر اضطراب ناشی از کروناویروس بین سه گروه از سالمندان بر اساس فعالیت بدنی قبل و بعد از فاصله‌گذاری اجتماعی». *مجله علمی مدیریت سرمایه اجتماعی*، د ۹، ش ۱، صص ۱-۲۲. <https://sid.ir/paper/1039200/fa>
- رحیمی، فرشته و سایه میری، علی، (۱۳۹۹)، «بررسی مدیریت بحران کرونا و سرمایه اجتماعی، اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت»، *گردشگری و تکنولوژی*. <https://civilica.com/doc/1123501>
- نیک‌بخش، بهرام. (۱۴۰۰). «مدل‌یابی عوامل ساخت سرمایه اجتماعی قبل و بعد از فراگیری بیماری کووید-۱۹ با تأکید بر عامل قومیت در استان خوزستان» *مجله علمی مدیریت سرمایه اجتماعی*، د ۸، ش ۳، صص ۴۷۷-۵۰۰. <https://doi.org/10.22059/JSCM.2021.327001.2188>

References

Baybay, C.S., Hindmarsh, R., (2019). "Resilience in the Philippines through

- effective community engagement”. *Austr. J. Emerg. Manage.* 34 (1), pp 65–70. <https://knowledge.aidr.org.au/media/6423/ajem-201901-21-carla-selina-baybay-et-al-richard-hindmarsh.pdf>
- Cho, S.E., Jung, K., Park, H.W., (2013). “Social media use during Japan’s 2011 earthquake: How Twitter transforms the locus of crisis communication”. *Media Int. Australia* 149 (1), pp 28–40. <https://doi.org/10.1177/1329878X1314900105>
- Farooq, A., Laato, S., Islam, A.N., (2020). Impact of online information on self-isolation intention during the COVID-19 pandemic: *Cross-sectional study. J. Med. Int. Res.* 22 (5), e19128. doi:10.2196/19128
- Fischhoff, B., Wong-Parodi, G., Garfin, D.R., Holman, E.A., Silver, R.C., (2018). “Public understanding of Ebola risks: Mastering an unfamiliar threat”. *Risk Anal.* 38 (1), pp71–83. <https://doi.org/10.22323/2.21030801>
- Fletcher, R., Park, S., (2017). The impact of trust in the news media on online news consumption and participation. *Digital Journalism.* 5 (10), pp1281–1299. 10.1080/21670811.2017.1279979
- Fukuyama, F., (1995). “Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity”. *Free Press, New York.* https://ciaotest.cc.columbia.edu/journals/scs/v1i1/f_0026836_22565.pdf
- Hadjistavropoulos, H.D., Craig, K.D., Hadjistavropoulos, T., (1998). “Cognitive and behavioral responses to illness information: The role of health anxiety”. *Behav. Res. Ther.* 36 (2), pp149–164. <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2023.103453>
- Hair, J.F., Hult, G.T.M., Ringle, C.M., Sarstedt, M., (2017). “A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM), second ed”. Sage Publications, Thousand Oaks, CA. <https://doi.org/10.18769/ijastos.592088>
- Hetherington, M.J., (1998). “The political relevance of political trust. *Am. Polit. Sci. Rev.* 92 (4), pp791–808. <https://www.uvm.edu/~dguber/POLS234/articles/hetherington3.pdf>
- Jang, K., Baek, Y.M., (2019). “When information from public health officials is untrustworthy: The use of online news, interpersonal networks, and social media during the MERS outbreak in South Korea”. *Health Commun.* 34 (9), pp991–998. <https://doi.org/10.1080/10410236.2018.1449552>
- Lee, J., Kim, K., Park, J., Cha, N. (2021), “The role of online news and social media in preventive action in times of infodemic from a social capital perspective: The case of the COVID-19 pandemic in South Korea”, *Telematics and Informatics.* 64(1), pp 1-12. doi: 10.1016/j.tele.2021.101691

- Liu, B.F., Mehta, A.M., (2020). From the periphery and toward a centralized model for trust in government risk and disaster communication. *J. Risk Res.* pp 1–17. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13669877.2020.1773516>
- Liu, H., Raine, J.W., (2016). Why is there less public trust in local government than in central government in China? *Int. J. Public Administr.* 39 (4), 258–269. DOI: 10.1080/01900692.2015.1004090
- Lovari, A., (2020).” Spreading (dis) trust: Covid-19 misinformation and government intervention in Italy”. *Media Commun.* 8 (2), pp 458–461. DOI:10.17645/mac.v8i2.3219
- Oh, S.H., Lee, S.Y., Han, C., (2021). The effects of social media use on preventive behaviors during infectious disease outbreaks: The mediating role of self-relevant emotions and public risk perception. *Health Commun.* 36 (8),pp 972–981. DOI: 10.1080/10410236.2020.1724639
- Putnam, R.D., (1995). Bowling alone: *America’s declining social capital*. *J. Democracy* 6 (1),pp 65–78. DOI:10.1007/978-1-349-62965-7_12
- Song, M., Kim, J.W., Kim, Y., Jung, K., (2015). Does the provision of emergency information on social media facilitate citizen participation during a disaster? *Int. J. Emergency Manage.* 11 (3),pp 224–239. DOI:10.1504/IJEM.2015.071707
- Sundar, S.S., Nass, C., (2001). Conceptualizing sources in online news. *J. Commun.* 51 (1),pp 52–72. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2001.tb02872.x>
- Valenzuela, S., Park, N., Kee, K.F., (2009). Is there social capital in a social network site?: Facebook use and college students’ life satisfaction, trust, and participation. *J. Computer-Med. Commun.* 14 (4),pp 875–901. DOI:10.1111/j.1083-6101.2009.01474.x
- Yoo, W., Choi, D.H., Park, K., (2016). The effects of SNS communication: How expressing and receiving information predict MERS-preventive behavioral intentions in South Korea. *Comput. Hum, Behav.* 62,pp 34–43. DOI: 10.1016/j.chb.2016.03.058

References (In Persian)

- Damghanian, Hossein; Mohammad Keshavarz (2020), "The effect of Covid-19 disease on political trust with regard to the mediating role of social capital and the moderating effect of social media", *Government Research.* 6(22), pp. 177-213. <https://doi.org/10.22054/tssq.2021.53111.915> (in Persian).
- Furqani, Mohammad Mehdi; Gholizade Gollo, Shahriar. (2021). "The relationship between the amount of use of virtual social networks and the change in the social capital dimensions of the studied students:

- students of Mohaghegh Ardabili University". *New Media Studies*, 7(26), pp. 267-294. <https://doi.org/10.22054/nms.2021.18846.697> (in Persian).
- Haghighi, Javad, Soleimani, Gholam Ali (2021), "Analysis of the Performance of Iranian Government Media in the Corona Crisis from the Perspective of Social Capital Principles", *Journal of Crisis Management*, 10(1), pp. 71-84. <https://sid.ir/paper/1018126/fa> (in Persian).
- Jafari, Fariba; Nasralhi, Akbar; Farhani, Ali Akbar; Delaware, Ali. (2022). "How to cover health news content on Iranian and German television: the covid-19 pandemic". *Cultural Studies and Communication*, 18(69), pp. 309-335. <https://doi.org/10.22034/jcsc.2022.544752.2507> (in Persian).
- Nikbakhsh, Bahram. (2021). "Modeling the factors of building social capital before and after the spread of the covid-19 disease with an emphasis on the ethnicity factor in Khuzestan province" *Scientific Journal "Social Capital Management"* 8, Vol. 3, pp. 477-500. 10.22059/JSCM.2021.327001.2188 (in Persian).
- Rahimi, Fereshte and Sayeh Miri, Ali, (2019), "Evaluation of Corona crisis management and social capital, the first international management conference", tourism and technology.. <https://civilica.com/doc/1123501> (in Persian).
- Saberi, Ali, Gudarzi, Samad, Asgari Gandamani, Ruhollah. (2022). "The effect of social capital on anxiety caused by coronavirus among three groups of elderly people based on physical activity before and after social distancing". *Scientific Journal "Social Capital Management"*, 9, No. 1, pp. 1-22. <https://sid.ir/paper/1039200/fa> (in Persian).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: نیک‌بخش، بهرام. (۱۴۰۲). مطلوبیت درک شده شهروندان از رسانه‌های خبری آنلاین و رسانه‌های اجتماعی در اقدامات پیشگیرانه از بیماری پاندمیک کووید-۱۹؛ از منظر سرمایه اجتماعی (مورد مطالعه استان خوزستان)، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، ۹(۳۶)، ۱-۲۲. DOI: 10.22054/nms.2023.69277.1435

New Media Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License..